

Grote Bickersstraat 74
1013 KS Amsterdam

Postbus 247
1000 AE Amsterdam

t 020 522 54 44
f 020 522 53 33
e info@tns-nipo.com
www.tns-nipo.com

Political & Social

Rapport

Draagvlak voor de pensioenplannen

Anderhalve week na het begin van het FNV Bondgenoten referendum

Daniel Mager en Tim de Beer

G2102 | 21 juli 2011

Dit document is uitsluitend voor deze opdrachtgever opgesteld. Alle in het document vermelde gegevens zijn strikt vertrouwelijk. Publicatie en inzage aan derden, geheel of gedeeltelijk, is zonder schriftelijke toestemming van TNS NIPO beslist niet toegestaan. Door ons lidmaatschap zijn wij gehouden de gedragsregels na te leven van Esomar en de MarktOnderzoekAssociatie (MOA).

© TNS NIPO | ISO 9001, ISO 20252 en ISO 26362 gecertificeerd | rapport.nederlands.dot

Inhoud

	Inleiding	1
<hr/>		
1	Meerderheid tegen pensioenakkoord	3
1.1	Leden FNV Bondgenoten sterk gekant tegen akkoord	3
1.2	Na informatie: kamp voor- én tegenstanders verdubbeld	5
1.3	Argumenten van de Nederlanders van 18 jaar en ouder	8
1.4	Argumenten van de leden van FNV Bondgenoten	11
2	Overgrote meerderheid wil zekerheid over hoogte pensioen	14
2.1	Nederlanders wars van risico's met betrekking tot pensioen	14
2.2	Kwart vindt maximum dat werkgevers voor tegenvallers moeten betalen begrijpelijk	15
<hr/>		

Inleiding

FNV Bondgenoten zal vanaf 9 juli tot en met medio augustus 2011 via een referendum, naar de mening van haar circa 475.000 leden over de pensioenplannen van het kabinet Rutte vragen. Het pensioenplan behelst in het kort het volgende (bron: www.rijksoverheid.nl):

- De AOW-leeftijd gaat in 2020 naar 66 en naar verwachting in 2025 naar 67 jaar;
- Het AOW-pensioen gaat omhoog vanaf 2013;
- Mensen kunnen door een flexibele AOW kiezen wanneer ze stoppen met werken;
- De aanvullende pensioenen worden meer schokbestendig gemaakt;
- Het wordt voor oudere werknemers makkelijker gemaakt om door te werken.

FNV Bondgenoten adviseert haar leden om *tegen* dit plan te stemmen.

De bond is onder meer van mening dat de hoogte van het pensioen een gok wordt met de plannen die er nu liggen, dat er een groot risico voor jongeren inzet (omdat de reserves om de beursrisico's af te dekken zouden verdwijnen), dat de risico's eenzijdig komen te liggen bij de werknemers en gepensioneerden, dat het plan gokken aanmoedigt en fondsen straft die het geld veilig beleggen, dat er teveel wordt ingeleverd op het AOW-inkomen, en – *last but not least* – dat de pensioenleeftijd sneller stijgt dan nodig is.

FNV Bondgenoten heeft TNS NIPO daarom gevraagd om op twee momenten (medio juli en begin augustus) onderzoek te doen naar de mening van zowel Nederlanders en leden van FNV Bondgenoten over het pensioenakkoord dat er momenteel ligt.

Onderzoeksverantwoording

Het onderzoek is uitgevoerd onder de volgende twee groepen:

1. Nederlanders van 18 jaar en ouder

Steekproefgrootte n = 848

Veldwerkperiode: 15 juli tot en met 19 juli 2011

2. Leden van FNV Bondgenoten

Steekproefgrootte n = 1.033

Veldwerkperiode: 15 juli tot en met 19 juli 2011

Eerstgenoemd onderzoek is representatief voor meerderjarige Nederlanders op geslacht, leeftijd, opleiding, gezinsgrootte, regio en politieke voorkeur 2010. De data zijn ook op deze achtergrondvariabelen herwogen.

Het tweede onderzoek is representatief voor het ledenbestand van FNV Bondgenoten, onder meer op geslacht, leeftijd, bedrijfspgroep en regio.

In deze rapportage komen achtereenvolgens aan de orde:

- Of men voor of tegen het akkoord stemt/ zou stemmen, dan wel niet zou gaan stemmen. Daarnaast: verandert de mening van de respondenten nadat men op evenwichtige wijze van de mogelijke voor- en nadelen van het akkoord op de hoogte is gebracht? En hoe beargumenteert men het stemgedrag?
- Pensioen: liever een hoger risico of zekerheid, primair een verantwoordelijkheid van werknemer of ook van werkgever?

1 Meerderheid tegen pensioenakkoord

1.1 Leden FNV Bondgenoten sterk gekant tegen akkoord

Alle respondenten is tweemaal de vraag voorgelegd of men voor of tegen het pensioenakkoord zou stemmen, als ze die mogelijkheid hadden. De eerste keer gebeurde dat zonder verdere uitleg over de inhoud van het akkoord, maar met de antwoordmogelijkheid 'ik zou er eerst meer over willen weten'.

Na het beantwoorden van die vraag kreeg iedereen meer uitleg over het pensioenakkoord, waarbij argumenten van zowel voor- als tegenstanders werden benoemd om een zo evenwichtig mogelijk beeld te schetsen van wat het akkoord inhoudt. Vervolgens werd nogmaals gevraagd of men voor of tegen het akkoord zou stemmen.

Figuur 1 toont de stemintentie op het moment dat er nog géén inhoudelijke informatie was gegeven. Slechts een derde van de Nederlanders geeft aan voor (11%) of tegen (23%) te gaan stemmen. Bijna de helft (45%) heeft behoefte aan meer informatie voor ze een keus kunnen maken.

---

1 | Stemintentie voor het pensioenakkoord zonder aanvullende informatie

---

	leden FNV Bondgenoten (n=1033)	NL 18+ (n=848)
	%	%
Ik zou VOOR het pensioenakkoord stemmen	6	11
Ik zou TEGEN het pensioenakkoord stemmen	68	23
Ik zou niet gaan stemmen	8	10
Ik zou er eerst meer over willen weten	15	45
Weet niet	2	11

Bron: TNS NIPO, 2011

Leden van FNV Bondgenoten blijken het minste behoefte te hebben aan extra informatie en meer dan twee derde (68%) van hen geeft aan tegen het akkoord te zullen stemmen (of al te hebben gestemd!), slechts 6% is voor.

Vervolgens werd op gedoseerde wijze onderstaande tekst voorgelegd aan de respondenten:

Momenteel ontvangt iedereen in Nederland vanaf zijn 65ste AOW. Het is een vast bedrag dat wettelijk is vastgesteld. Bovenop het AOW bedrag ontvang u - als u daarvoor in het verleden (eventueel via uw werkgever) premie betaald hebt - nog een aanvullend pensioen.

De hoogte van het aanvullend pensioen hangt samen met wat u vroeger verdiend hebt.

De pensioenen staan onder druk: we leven steeds langer, waardoor er langer AOW en pensioen moet worden uitbetaald. Daarnaast wordt een deel van de pensioeninleg op de beurs belegd. Dat is nodig om meer rendement te krijgen. Maar de financiële markten zijn de laatste jaren erg onrustig.

Onlangs is er een pensioenakkoord gesloten tussen de vakcentrales (o.a. door Agnes Jongerius van de FNV), de werkgevers (o.a. door werkgeversvoorzitter Bernard Wientjes) en minister Henk Kamp van Sociale Zaken.

Dit pensioenakkoord houdt in het kort het volgende in:

- De AOW-leeftijd gaat in 2020 naar 66 jaar en naar verwachting in 2025 naar 67 jaar;
- Het AOW-inkomen gaat omhoog vanaf 2013 (0,6% per jaar bovenop de inflatie);
- Mensen hebben de mogelijkheid om korter of langer door te werken dan de standaard AOW-leeftijd. Eerder stoppen leidt tot verlaging van AOW- en pensioenuitkering. Langer doorgaan leidt tot een hogere AOW- en pensioenuitkering;
- De verwachting is dat schokken op de financiële markten beter worden opgevangen dan nu het geval is.

De voorstanders van het pensioenakkoord wijzen erop dat:

- je zelf je AOW-leeftijd kunt kiezen;
- de AOW-uitkering met 0,6 procent extra per jaar omhoog gaat (bovenop de inflatie);
- pensioenfondsen zelf kunnen kiezen hoeveel risico ze willen nemen (bijvoorbeeld welk gedeelte in aandelen belegd wordt);
- er afspraken worden gemaakt om extra inspanningen te leveren om oudere werknemers aan het werk te houden of te krijgen.

De tegenstanders van het pensioenakkoord vinden dat:

- het AOW-inkomen in de toekomst te veel achteruit gaat. Als je op je 65-ste wilt stoppen kost je dat 6% (vanaf 2020) tot 13% (vanaf 2025);
- de vrijheid die de pensioenfondsen hebben om risico's te nemen, zal leiden tot risicovol beleggen - ze rekenen zichzelf rijk;
- pensioenfondsen in het nieuwe pensioensysteem niet meer verplicht zijn reserves aan te houden voor slechte tijden. Dat betekent dat bij tegenslagen direct je pensioenopbouw wordt verlaagd, vooral jongeren krijgen daar last van;
- de risico's van de beleggingen eenzijdig komen te liggen bij de werknemers en gepensioneerden.

Werkgevers betalen niet meer mee voor extra tegenvallers, zoals nu;

- hun conclusie: de hoogte van het pensioen wordt te onzeker - je krijgt als het ware een 'casino-pensioen'.

1.2 Na informatie: kamp voor- én tegenstanders verdubbeld

Onder de Nederlanders blijkt zowel het kamp van de voorstanders als dat van de tegenstanders (ruim) tweemaal zo groot te zijn geworden als voorafgaand aan de informatie. Een kwart van de Nederlanders zou nu voor het akkoord stemmen, en 47% zou tegenstemmen.

Bij FNV Bondgenoten is vooral de groep tegenstanders gegroeid, 80% van hen is nu tegen.

---

2 | Stemintentie voor het pensioenakkoord VOOR en NA aanvullende informatie

---

	leden FNV Bondgenoten (n=1033)		NL 18+ (n=848)	
	VOOR	NA	VOOR	NA
	%	%	%	%
Ik zou VOOR het pensioenakkoord stemmen	6	9	11	25
Ik zou TEGEN het pensioenakkoord stemmen	68	80	23	47
Ik zou niet gaan stemmen	8	6	10	16
Ik zou er eerst meer over willen weten	15	-	45	-
Weet niet	2	6	11	13

Bron: TNS NIPO, 2011

Uiteraard zijn er binnen de verschillende groepen ondervraagden ook duidelijke verschillen waar te nemen. Zo zijn Nederlanders boven de 55 veel vaker voorstander van het pensioenakkoord (34%) dan Nederlanders tussen de 35 en 54 jaar oud (17%). Jongeren zitten daar tussenin. Datzelfde zien we ook bij FNV Bondgenoten (12% van de 55+'ers tegen 6% van de 35-54-jarigen stemt voor het akkoord). Dit zien we nog sterker terug als we kijken naar Nederlanders die gepensioneerd of met de VUT zijn: 42% van hen zou voor stemmen, 34% zou tegen stemmen.

Nederlanders: VVD- en CDA-stemmers vóór, PVV- en GL-stemmers fel tegen

De stemmers van vrijwel alle politieke partijen zijn overwegend negatief over het pensioenakkoord, met uitzondering van VVD- en CDA-stemmers. Bij VVD-stemmers is de verhouding voor- en tegenstemmers 46% versus 36%, bij CDA-stemmers is dat 40% tegen 34%.

De grootste *tegenstanders* vinden we bij GroenLinks en bij de PVV – slechts 16% van de mensen die PVV zouden stemmen is voorstander van het akkoord, 62% zou tegenstemmen. Ook Nederlanders die PvdA zouden stemmen zijn veel vaker tegen (58%) dan voor (24%).

---

3 | *Alleen Nederlanders die nu VVD of CDA zouden stemmen vaker vóór dan tegen akkoord, achterban gedoogpartner PVV mordicus tegen (basis: Nederlanders van 18 jaar en ouder, n=838)*

	Totaal	VVD	CDA	D66	PvdA	SP	PVV	GL
	%	%	%	%	%	%	%	%
Ik zou VOOR het pensioenakkoord stemmen	25	46	40	31	24	18	16	15
Ik zou TEGEN het pensioenakkoord stemmen	47	36	34	51	58	57	62	65
Ik zou niet gaan stemmen	16	10	17	10	14	8	14	13
Weet niet	13	7	9	8	4	17	18	7

Bron: TNS NIPO, 2011

Lager opgeleide Nederlanders zijn beduidend vaker tegen het akkoord dan hoger opgeleide Nederlanders. Academics zijn even vaak voorstander (41%) als tegenstander (40%) van het akkoord.

Leden FNV Bondgenoten met voorkeur voor GroenLinks vaker voorstander akkoord

Bij de leden van FNV Bondgenoten valt op dat vooral de GroenLinks-stemmers relatief vaak voorstander van het akkoord zijn (23% bij FNV Bondgenoten). Dat terwijl de achterban van GroenLinks als dwarsdoorsnede van de bevolking mordicus tegen is (zie tabel 3).

---

4 | *Alleen Nederlanders die nu VVD of CDA zouden stemmen, stemmen vaker vóór dan tegen akkoord (basis: leden FNV Bondgenoten, n=1.033)*

	Totaal	CDA	GL	VVD	PvdA	D66	PVV	SP
	%	%	%	%	%	%	%	%
Ik zou VOOR het pensioenakkoord stemmen	9	24	23	14	13	6	5	3
Ik zou TEGEN het pensioenakkoord stemmen	80	67	68	71	75	80	84	93
Ik zou niet gaan stemmen	6	5	4	6	7	12	2	2
Weet niet	6	4	5	10	5	2	9	2

Bron: TNS NIPO, 2011

Binnen FNV Bondgenoten is de bedrijfspgroep Industrie (4% voor, 87% tegen) het meest negatief, en de bedrijfspgroep Diensten (17% voor, 72% tegen) het minst negatief.

1.3 Argumenten van de Nederlanders van 18 jaar en ouder

Voorstanders: flexibiliteit, vergrijzing, noodzaak om 'iets' te doen

Nederlanders die *voorstander* van het akkoord zijn, dragen diverse redenen hiervoor aan.

Deze zijn echter terug te brengen tot enkele hoofdcategorieën:

- Flexibiliteit en keuzevrijheid. Vaak gaat dit argument gepaard met:
- Nadruk op eigen verantwoordelijkheid.

“Flexibiliteit, ik vind het niet erg om langer door te werken (denk ik nu ik 32 ben), meer eigen verantwoordelijkheid.”

“Keuze om eerder te stoppen of langer door te werken.”

“Eigen verantwoordelijkheid is groter en meer keuzevrijheid.”

“Omdat je zelf voor de pensioenleeftijd kunt kiezen!

“Zelf bepalen wanneer je kunt stoppen met werken!”

- Meer zekerheid, binnen de heersende beperkingen.

“Jaarlijkse stijging AOW met 0.6%.”

- Eigenbelang, verworven rechten door gedane arbeid in het verleden

“Ik ben al met pensioen en de schade lijkt voor mij dan mee te vallen.”

“Omdat ook wij er hard voor gewerkt hebben en recht hebben op een pensioen.”

- Mensen worden ouder en beginnen later met werken. Bovendien:
- ‘Er moet iets gebeuren om de AOW en pensioenen betaalbaar te maken.. meer zit er niet in’.

“Mensen worden ouder, dus er moet iets gebeuren anders wordt de AOW onbetaalbaar.”

“Betaalbare optie en AOW pensioen voor iedereen, desnoods een beetje minder.”

“Tegenwoordig beginnen mensen later met werken, het is dan ook logisch dat ze langer doorwerken.”

“Omdat ik vind dat de meeste mensen heel goed langer kunnen doorwerken. Het is absurd dat Nederlanders nog steeds op hun 65e pensioengerechtigd worden, terwijl de gemiddelde leeftijd (en gezondheid) geweldig gestegen is.”

- En in het verlengde hiervan: pragmatisme, dan wel realiteitszin.

“Lijkt mij beter dan vorig akkoord”

“Je kunt niet alles voor iedereen perfect regelen als je per se met 65 wil stoppen dan moet je gewoon meer sparen of je huis afbetalen zodat je een spaarpotje hebt. Ik vind het ook niet leuk dat ik tot 66 door moet, maar het is niet anders. Niet klagen, maar gewoon door (...) we leven toch nog steeds in een luxe maatschappij. wel heb ik zorgen over zieken en zwakkeren.”

“Geen alternatief.”

“Dit is het beste van het slechtste.”

“Er is nu een akkoord. Als dit verworpen wordt dan zal er weer jaren lang worden gekletst zonder resultaat.”

“Als dit akkoord niet geaccepteerd wordt door de bonden, dan zal de 'politiek' waarschijnlijk toch iets gaan regelen, wat dan misschien ongunstiger voor mij zal zijn dan wat in het huidige akkoord is afgesproken.”

Tegenstanders: ‘het casino-effect’, te weinig zeggenschap werknemers, klappen voor jongeren en zware beroepen

De tegenstanders zijn echter talrijker dan de voorstanders. Ook hun argumenten vallen in enkele clusters onder te verdelen. Meest belangrijk:

- Onzekerheid over de hoogte van het pensioen bij beleggingen. De term ‘casino pensioen’ of ‘casino effect’ valt diverse keren. Tegenstanders maken zich ook druk om de indruk dat de risico’s onevenredig bij de werknemer komt te liggen, en niet bij de werkgever en bij de pensioenfondsen zelf.

“Ik ben het eens met het standpunt dat de hoogte van de pensioenen te "wiebelig" worden.”

“Er is geen gegarandeerd pensioen meer. Pensioenfondsen kunnen nu veel uitkeren als zij zich rijk rekenen en het tekort later afschuiven op de huidige jongeren, deze krijgen dan niet meer waarvoor ze betaald hebben. Het risicovol beleggen om aandeelhouders en bestuurders een zo hoog mogelijke bonus te geven, moet niet gestimuleerd worden.”

“Teveel vrijheid bij de pensioenfondsen. Die vertrouw ik niet genoeg. Als ik zeggenschap zou hebben over wat ze met mijn inleg zouden doen, dan is het misschien wel een goed systeem. Maar als het mis gaat met de beleggingen, dan ben ik de dupe en ontvangen de bestuursleden, managers etc. daar nog steeds tonnen met geld. Risico komt eenzijdig bij de "verzekerde" te liggen.”

“Geen vertrouwen in de belegging van de pensioenfondsen, ik verwacht dat er teveel risico genomen gaat worden.”

Enkele respondenten suggereren dat de bezuinigingen ergens anders vandaan gehaald moeten worden, ‘bijvoorbeeld bij hoge inkomens of graaiende managers’.

- Een tweede vaak aangedragen argument: tot je 65^e werken is lang genoeg, zeker voor mensen die vroeg zijn begonnen met werken:

“Het huidige pensioenstelsel is een goede pensioenregeling.”

“Te lang door moeten werken!”

“Dat je steeds langer door moet werken. Ik werk vanaf mijn 20e en vind het niet eerlijk dat mensen met mbo functies en lager relatief langer moeten werken dan mensen met een hogere opleiding. Waarom kan je niet al met bijbaantjes gaan sparen voor je pensioen?”

“Langer doorwerken; ik vind dat een hele grote belasting voor je leven.. Je leeft niet alleen om te werken, steeds langer weg van plezier mogen hebben.”

- Weinig vertrouwen in de arbeidsmarkt voor ouderen in de toekomst. Daarnaast bestaat de vrees dat mensen met zware beroepen er toch bekaaid vanaf komen.

“Ouderen (boven 45) komen nu al nauwelijks aan de bak op de arbeidsmarkt. De bereidheid van werkgevers om ouderen in dienst te nemen is nihil. hier moet eerst iets aan gedaan worden.”

“Als je 60 bent komt een hand arbeider al niet aan werk, laat staan daarna!”

“Omdat elk beroep zijn eigen zwaarte kent. Als secretaresse ken je bijna geen lichamelijke klachten alleen geestelijke klachten. Als verzorgende ken je zowel lichamelijke klachten als geestelijke klachten.”

“Aangezien mijn baan te zwaar is om tot überhaupt je 65e te moeten werken (ziekenverzorgster in verpleeghuis), laat staan tot je 67^e, vind ik het niet eerlijk dat je AOW daarop gekort wordt.”

- Maar er zijn ook tegenstanders die dit akkoord *te laat* vinden komen, waardoor de huidige ouderen worden ontzien (en de jongeren de dupe worden).

“Pas in 2020! Langer werken wordt eerdaags als vanzelf normaal. We zijn nu al gezond genoeg om e.a. eerder in te laten gaan.”

“Het is een luchtkasteel. Onder andere door de te late verhoging van de pensioenleeftijd komen de nu jongere generaties later in de problemen.”

Ook zijn er mensen die een alternatief propageren, bijvoorbeeld gebaseerd op aantal jaren dienstverband.

“Laat iedereen eerst maar eens 40 jaar werken dus zij die tot de dertigste jaar hebben gestudeerd ook 40 dienstjaren. Men zag in de 70'er jaren al aankomen dat er een grote vergrijzing aan zat te komen en deed niets.”

1.4 Argumenten van de leden van FNV Bondgenoten

Voorstanders: pensioenen betaalbaar houden, flexibiliteit, realisme

Voorstanders van het akkoord zijn onder de leden van FNV Bondgenoten minder talrijk dan onder de gemiddelde Nederlanders.

Over het algemeen dragen ze echter hetzelfde soort argumenten aan, hoewel de nadruk meer ligt op ‘de noodzaak om de pensioenen betaalbaar te houden’:

“De pensioenen moeten betaalbaar blijven. Op deze manier kan onze generatie ook een AOW ontvangen; tenslotte betalen we ook al jaren premie.”

“Het betreft het plegen van achterstallig onderhoud, een logisch vervolg op het afschaffen van het eindloosysteem. Er is tientallen jaren veel te weinig ingelegd.”

“Mensen leven langer blijven langer gezond en als ze willen kunnen ze enkele jaren langer aan het arbeidsproces deelnemen. Verder heb ik vertrouwen in deze regeling.”

“De maatschappij verandert doordat economische machtcentra zich verplaatsen naar andere delen van de wereld. De Nederlandse maatschappij en uitgewerkte systemen moeten zich daarop voorbereiden en inspelen op veranderingen want Nederland is geen eiland. Dit eist een mentaliteitsverandering en educatie door degenen die het denken te weten aan degenen die hier belang bij hebben. De vakbonden dienen daarbij te ondersteunen en zelf oplossingen aan te dragen. De hakken in het zand zetten en vasthouden aan hetgeen goed was in het verleden helpt niet.”

“Nederland financieel weer gezond maken.”

Er heerst bij velen wantrouwen, maar bij enkelen ook wel vertrouwen dat de pensioenfondsen verstandig zullen opereren:

“Ik heb vertrouwen dat pensioenfondsen in de huidige (en mogelijk komende) onzekere tijd niet te veel risico gaan nemen met beleggen van de pensioengelden.”

Er zijn ook veel leden van FNV Bondgenoten die de flexibiliteit en een bepaalde mate van zekerheid binnen het akkoord waarderen, vooral het feit dat de AOW-uitkering jaarlijks wordt verhoogd:

“Flexibilisering van het pensioen.”

“Uitkering extra omhoog met 0.6 %.”

“Ik ben nu 67 jaar, werk nog steeds en vind dat heerlijk. Ik begrijp wel dat dat niet voor iedereen mogelijk is maar zoals de pensioenen nu geregeld worden blijft dat financieel niet haalbaar.”

“Omdat je dan zelf je AOW leeftijd kan bepalen.”

Realisme, dan wel een gebrek aan alternatieven is eveneens een vaak aangedragen reden om voor het akkoord te zijn:

“Ik denk dat het alternatief slechter is. Dan gaat minister Kamp namelijk beslissen. Ik zie niet gebeuren dat er een ander (beter) akkoord komt tussen werkgevers en werknemers en de overheid.”

“Omdat gezien het rechtse klimaat in Nederland dit de enig haalbare kaart is. De werkgevers en werknemers willen absoluut geen premie verhoging. Het zou zinvoller zijn, dat mijn FNV (meer dan vijftig jaar) zich meer richt op de afbraak van andere sociale verworvenheden. Maar ruzie met elkaar maken, past nou eenmaal in deze tijd.”

“Andere voorgestelde pensioenopbouw is net zo risicovol en vraagt een grotere bijdrage van de werknemer.”

“Er is reeds overeenstemming in de polder.”

Tegenstanders: ‘het casino-effect’, zware beroepen en lage inkomens worden geraakt

De leden van FNV Bondgenoten die tegen het pensioenakkoord zijn, dragen in essentie dezelfde tegenargumenten aan als de Nederlanders doen. Ze leggen nog iets sterker de nadruk op het risico van beleggende pensioenfondsen en het onevenredig grote risico voor werknemers:

“Het is te beursafhankelijk. Ik heb nu een gegarandeerd pensioen. In de toekomst wordt dit losgelaten.”

“Dat er met de premie die ik elke maand betaald gespeculeerd wordt.”

“Na jaren gewerkt en gespaard te hebben voor een pensioen, moet je 100% kunnen rekenen op het pensioenbedrag en mag dat niet mogelijk gaan fluctueren.”

“Met onze pensioeninleg wordt gegokt, terwijl wij het risico dragen. SCHANDE!”

Verder heerst er bij veel leden van FNV Bondgenoten scepsis over de solidariteit van het akkoord, velen vinden dat mensen met zware beroepen en jongeren ‘gepakt worden’:

“Dat er geen rekening gehouden wordt met, mensen met een zwaar beroep 40 jaar continuïdendiensten <dat zijn troepen> gezondheids problemen, arbeidsverleden, enz. enz.”

“Het solidariteitsbeginsel is volledig losgelaten. Het anticipeert volledig op een totaal geprivatiseerde samenleving.

“De pensioenen rekenen zich dadelijk rijk, Ik heb nog een zoon van 16 jaar, hij zou dus bij 65 jaar stoppen met werken 6% moeten inleveren op z'n AOW, dat vind ik onrechtvaardig.”

“Pensioenopbouw voor jongeren is volstrekt onzeker.”

“Werk vanaf mijn 15e, in een heel zwaar beroep, en dan moet ik 52 jaar werken om niet gekort te worden op mijn pensioen. Beter zou zijn om te kijken naar het arbeidsverleden. Hoe lang iemand al werkt en zou er voor zware beroepen een speciale regeling moeten komen. Persoonlijk vind ik als iemand 40 tot 45 jaar premie afdraagt dan ook recht heeft op een volledige AOW uitkering.”

“Omdat in zware beroepen scheepsbouw (lassers, ijzerwerkers enz.) de bouw (metselaars, timmerlieden enz.) ik bedoel niet de mensen die op kantoor zitten. Uit ervaring weet ik dat weinig van die mensen 65 jaar halen. Voor die hele grote groep wordt dat op een houtje bijten.”

2 Overgrote meerderheid wil zekerheid over hoogte pensioen

2.1 Nederlanders wars van risico's met betrekking tot pensioen

In de financiële wereld is het zo dat als je bereid bent om meer risico te nemen, je vaak meer rendement kunt behalen dan wanneer er nauwelijks risico is. Als het echter tegenzit, kan het ook voorkomen dat je juist heel weinig rendement krijgt of verlies maakt.

Als respondenten mogen kiezen op welke manier hun pensioen opgebouwd wordt, kiezen ze massaal voor een lager risico, maar meer zekerheid. Er is hierbij ook nauwelijks verschil te vinden tussen Nederlanders en leden van FNV Bondgenoten. Ook stemgedrag, leeftijd, opleidingsniveau en inkomen zijn hierop niet van invloed – de overgrote meerderheid van de Nederlanders houdt niet van risico als het op hun pensioen aankomt.

---

6 | *Als het om uw pensioen gaat, heeft u dan liever een hoger risico of een lager risico?*

---

	leden FNV Bondgenoten (n=1033)	NL 18+ (n=848)
	%	%
Een hoger risico, met een kans dat mijn pensioen boven verwachting is, maar ook met de mogelijkheid dat het juist tegenvalt	4	4
Een lager risico, waardoor ik later tamelijk precies weet wat mijn pensioen zal worden	93	85
Weet niet	3	11

Bron: TNS NIPO, 2011

2.2 Kwart vindt maximum dat werkgevers voor tegenvallers moeten betalen begrijpelijk

Wat meer onderling verschil zien we wanneer we de respondenten vragen of het begrijpelijk dan wel oneerlijk is dat er in de nieuwe pensioenplannen een maximum komt aan het bedrag dat de werkgever extra moet betalen bij tegenvallers, terwijl er voor werknemers *niet* zo'n bovengrens is. Leden van FNV Bondgenoten vinden dit in overgrote meerderheid oneerlijk (82%), gevolgd door de Nederlanders (60%).

---

7 | *Vindt u de regeling waarbij er voor werkgevers een maximum komt aan het te betalen bedrag bij tegenvallers begrijpelijk of oneerlijk?*

---

	leden FNV Bondgenoten (n=1033)	NL 18+ (n=848)
	%	%
Begrijpelijk: pensioen is op de eerste plaats de zorg voor de werknemer	11	24
Oneerlijk: de onzekerheid komt alleen bij de werknemers terecht	82	60
Weet niet	6	16

Bron: TNS NIPO, 2011

Ondernemers, hoger opgeleiden en liberale stemmers vinden maximum werkgevers vaker begrijpelijk

Mensen die deze constructie wel begrijpelijk vinden, komen we vooral tegen onder de VVD- (51%) en D66-stemmers (36%), zelfstandig ondernemers (41%) en gepensioneerden (34%) en mensen met een opleiding hoger dan MBO (tussen de 30% en 40%).

Mensen die dit *oneerlijk* vinden zijn behalve bij FNV Bondgenoten vooral aanwezig onder PVV- (74%) en SP-stemmers (73%).